

PRINCESNA DŽAMILA

spisat Tobias Schindler, přežožita Dorothea Šoćina

pedagogiski material za zakładne šule
premjera 11.03.2026

wobsah:

- material k temje “začuća”
- džětowe łopjena k začućam
- projekt “Princesna Džamila”
- hudźba jako pomocliwy srědk začuća spóznać
- stawizna “Kuzło hudźby”

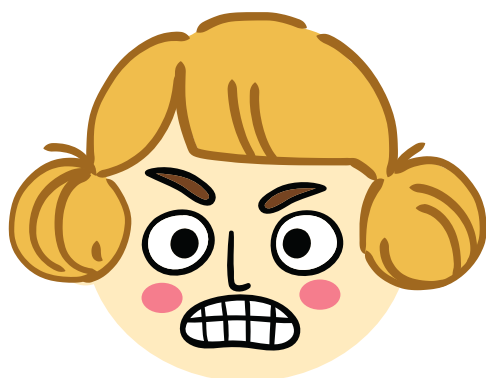
ZAČUČA

wjesoły

překwapjena

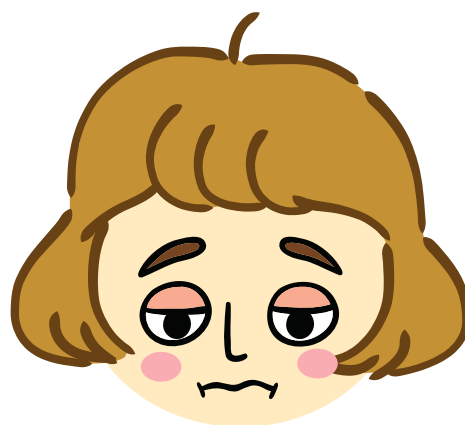
rozmjerzana

strachoćiwý

zrudny

mučna

malujemy
ZAČUČA

THEATER
DZIWADEŁO

wesoły

prekwapjena

rozmyrzana

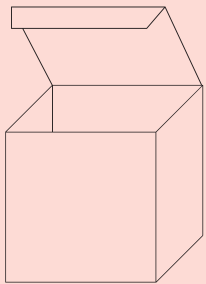
strachoćiwy

zrudny

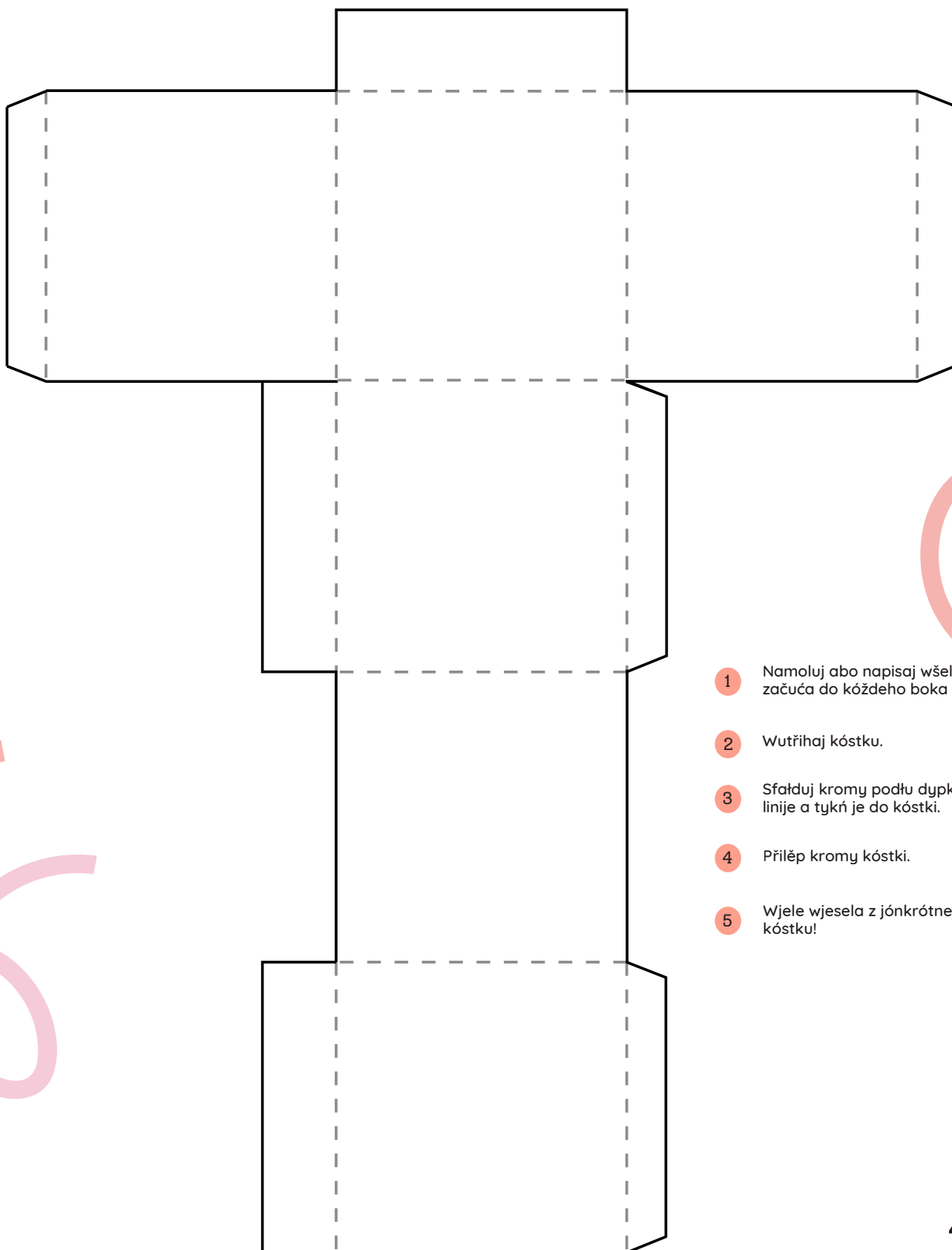

mućna

KÓSTKA ZAČUĆOW

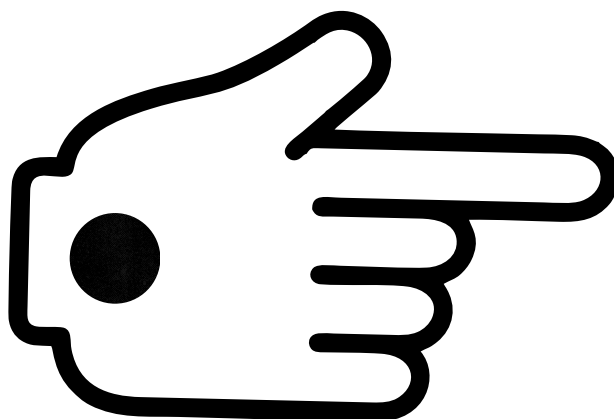
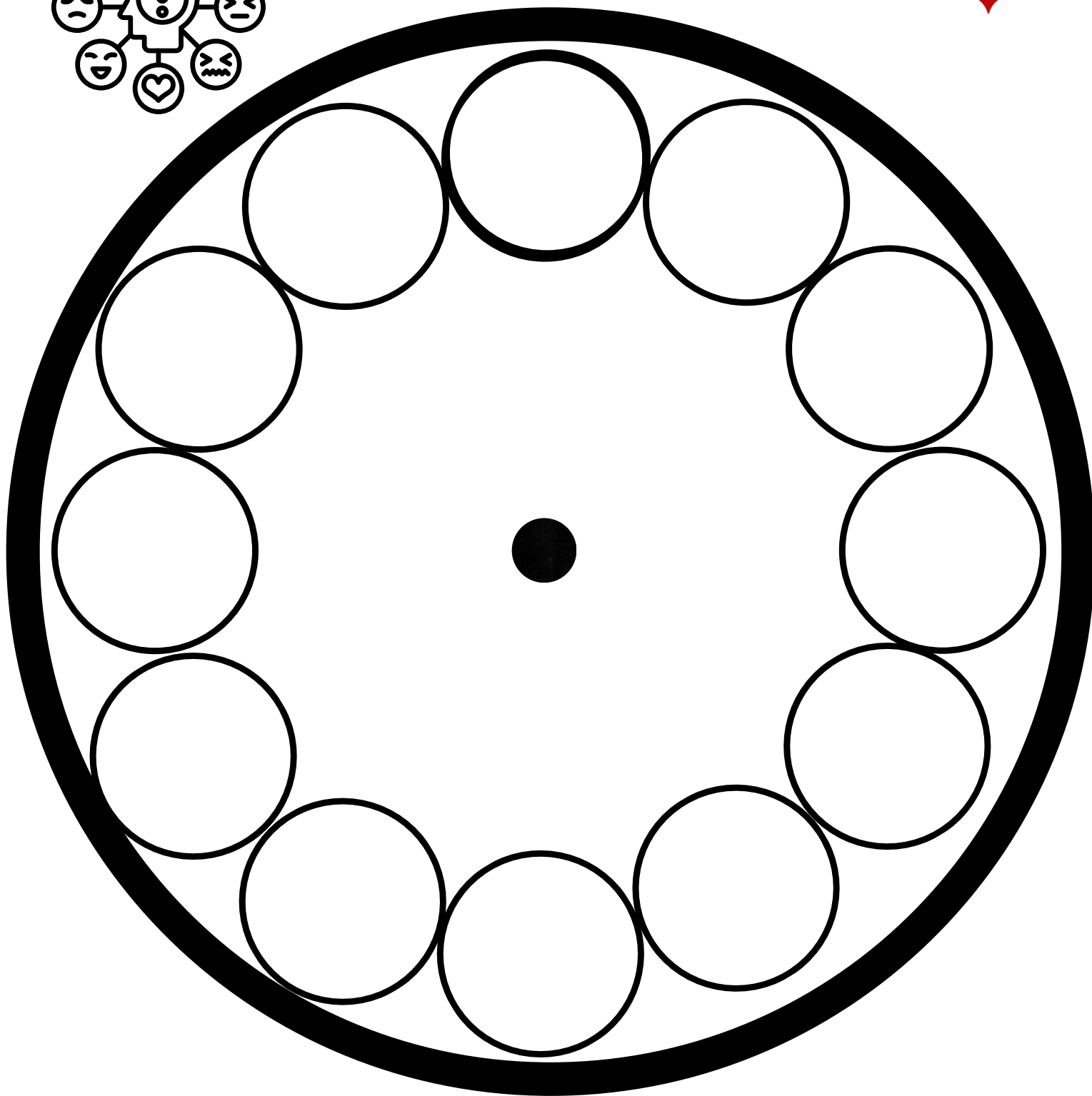
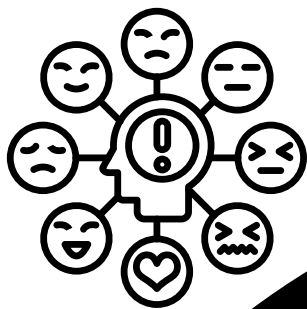
THEATER
DZIWAŁO

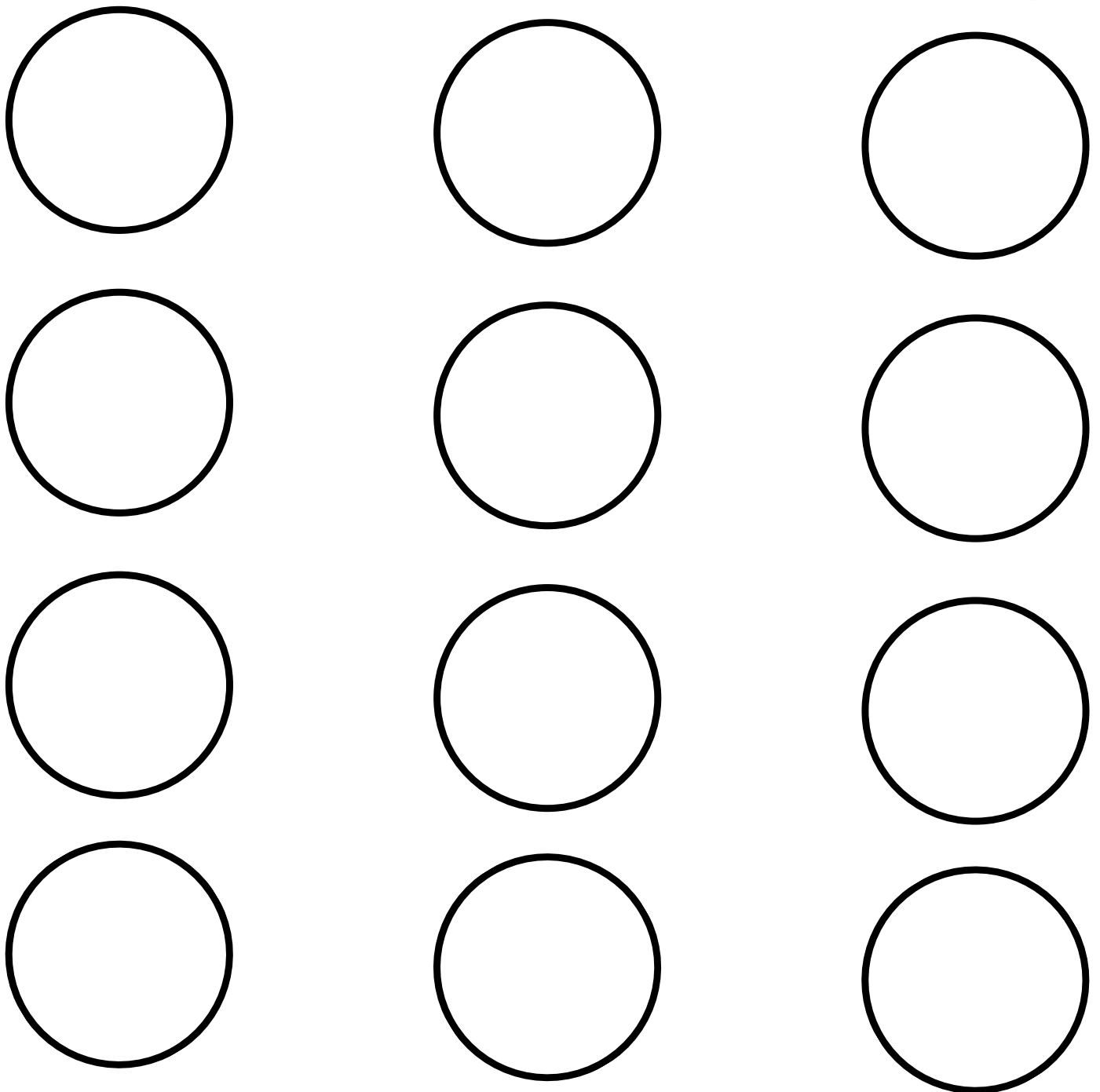

- 1 Namoluj abo napisaj wšelake začuća do kóždeho boka kóstki.
- 2 Wutřihaj kóstku.
- 3 Sfałduj kromy podłu dypkoweje linije a tykń je do kóstki.
- 4 Přilěp kromy kóstki.
- 5 Wjele wjesela z jónkrótnej kóstku!

KOŁO ZAĆUĆÓW

THEATER
DZIWADEŁO

Tu namakaće możne začuća, kotrež móža so do koła začućow namolować.
Připisajće tež swójske začuća.

zrudny
napjaty
lubowacy
spokojny

zranjeny
starosciwy
zamysleny
wjesoły

hněwny
bojazny
džakowny
překwapjeny

_____
_____
_____
_____

_____
_____
_____
_____

Projekt “PRINCESNA DŽAMILA”

wopisanje projekta:

- staroba: 2. - 4. lětnik (tež za integratiwne džěto)
- čas: přibližnje 90 mjeńšinow
(cyty projektowy dzeń)
- temy: zmužitosc, přečelstwo, začuća
- metody: dźiwadłopedagogiske hry, kreatiwne džěto, refleksija

zaměry:

- rěčna podpěra / so móc zwuraznić
- dźiwadłowe nazhonjenja hromadźić
- wutwar socialnych kompetencow

móžne prašenja za refleksiju:

- Kotra scena je so tebi wosebje lubita?
- Hdy čuješ so zrudny, wjesoły, rozpjeršeny...?
- Čehodla su woprawdźići přečeljo wažni?
- Što rěka “samorozsud” a kajki wuznam ma słowo?
- Kak móžeš pomhać, tróštować, připostuchać...přečelstwo skrućić?

zazběh:

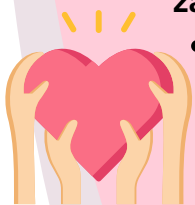
- začuća z hry PRINCESNA DŽAMILA wospjetować
→ “žiwy” časnik začućow
(džěci pokazuja z mimiku a pohibom wšelake začuća)
→ rozmołwa: “W kajkej situaci sće so hižo podobnje čuli?”

hłowny džěl:

- skupinske džěło
→ skupiny nazwućuja a předstajeja postawy za zmužitósć, strach, wjeselo, žalosć, přecelstwo...
→ refleksija: “Kotre wobrazy hnydom spóznaješ a čehodla?”
- improwizacija - Džamiliny rozsud
→ hromadženje wšelakich myslow
→ “Što by so stało, njeby-li Džamila čeknyła?”
- kreatiwny džěl
→ džěci pasla maski abo znamješka za začuća
→ sceny z pomocu maskow abo znamješkow zahrać
→ paslenki w rjadowni wupójsnyć

zakónčenje:

- kruh zmužitósće
→ džěci zestupaja so do kruha a zakónča sady:
“Sym zmužity, hdyž...” , “Boju so, hdyž...” , “Wjeselu so na...”

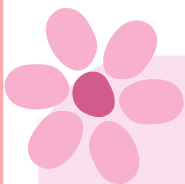

Džěci a młodostni w běhu dnja wšelako začuwaja. Dyrbja čišć šule, swójby, přecelstwa a wobswěta wudžeržec. **Tutym přežadanjam ma so zadžěwać.**

Naslědownace hry maja pozitiwny wliw na wuwice. Wone skruća kompetencu samoregulacije, kotraž wobsahuje zamóžnosć mysle, zadžerženje a začuće wědomje zasadzić.

Pokazamy džěcom a młodostnym, kak móhli so we wšelakich situacijach wotpowědnje zadžeržec.

ZAČUĆOWE POSTAWY

Hra započne so z hudžbu. Wobdželnicy pohibuja so swobodnje. Hdyž so hudžba skónči, nawjedowar wěste začuće wótře wupraji. Móže to być: wjesołosć, zrudoba, napjatosć, hida, zawisć, njewěstosć, złoby, zalubowanje, přestapjenje, překwapjenje, wograwanje ... .

Nadawk je, za začuće wotpowědnu postawu předstajić.

Nastanu rozdžělna interpretacije, kotrež so zhromadnje wobřeča. “Čehodla sy so tak stupił?” “Što začuwaš we wokomiku?” “Što chcu ze swojej postawu wuprajić?”

Džěci nawuknu swójske začuća spóznać a je z pomocu ćěła zwuraznić. Runočasnje wuwijawa empatiju, dokelž widža, kak druzy swoje začuća zwobraznja.

STOP-REJKA Z PŘIDATNYMI PRAWIDŁAMI

Za znatu hru płaća přidatne prawidła. Džěci počinjaja so kusk k hudžbje pohibować. Hudžba so njejapcy přetornje.

Za wěste spěwy so nětko wšelakore pohiby wužiwaja. Na příklad: Postaji so spěw/hudžba, hdžež maš so jenož spomaleny pohibować (in Zeitlupe). W druhim spěwje skakaš na jednej noze, w třěćim běžiš dozady a w štwórtym wjerčiš so. Pjaty nima žadym přidatny nadawk.

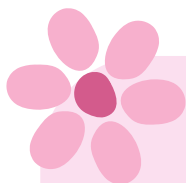
Přez přidatne nadawki nawuknu džěci swójski impuls kontrolować a wědomje zasadzić. Polěpši so koncentracija, samoregulacija a zamóžnosć, nowe prawidła akceptować.

KÓSTKA ZAČUĆOW

Zakład hry je samopaslana kóstka ze šěsc wšelakorymi začućemi (n.př. strach, hněw, wograwanje, zrudoba, překwapjenje, wjesotość). Džěci abo młodostni kóstkuja a powědaja sej ke kóstkowanemu začuću wotpowědne stawizny abo nazhonjenja.

Rozestajenje ze začućemi polěpšuje řečne kmanosće a sebjespóznaće. Přez připosłuchanje wutwari so zamóžnosć, rozdžělne začuća předstajić, dožiwić a interpretować.

BUL DŽAKOWNOSĆE

Měrna a pozitiwna hra hodži so wosebje za zazběh abo wotzamknjeje skupinskih hodžinow.

Wobdžělnicy sedža w kruhu. Bul so dale dawa abo přimjetuje. Štóž ma runje bul, pomjenuje wěc, za kotruž je wokomiknje džakowny. Móže tež situaciju wopisać, kotraž je na tutym dnju wosebita.

(Na přikład rańše zetkanja z lubym čłowjekom, rjane dožiwjenja, rańše schadženje stónca, tučel...)

Zwučowanje pomha wobdžělnikam, sebi rjanosće žiwjenja wuwědomić a swójsku skedźbliwosć wutwarić.

Pomjenuja so wokomiki wjesela, zboža a wotkryje so drohotnosć žiwjenja.

ĆELNY DYRDOMDEJ

Popšej sej tróšku měra (po wobjedže abo do zakónčenja dnja). Džěci wotpočnu na mjehkich matach a začinja woči. W pozadku zaklinči měrna hudźba, stawizna so měrnje a z přestawkami předčita.

(Začiń swojej woči. Zadychaj měrnje přez nós a wudyčaj přez hubu. Začuwej swojej ruce a noze. Předstaji sej, zo ležiš při brjoze w mjehkim pěsku a slónco tebje wohrěwa...)

Wobdžělnicy nawuknu wokomiki wědomje dožiwić a měr w sebi namakać.

KONTROLA IMPULSA

Džěci pohibuja so w rumje. Smědža pomału abo chěťr běhać, skakać, łazyć. Hdyž zaklinči komando: ZAMJERZNYĆ, njesmědža so wjac pohibować, su kaž skamjentnjene.

Štóz je zwrěšćil, so njewuzamknje, ale dóstanje přidatny nadawk. Tutón pohnuwa k sobučinjenju – n.př. : trójce hłuboko předyčać, typiski pohib zwěrjeća pokazać abo so skrótka přećahować.

Samoregulacija so wutwari. Zmylki so nječłostaja, ale wšitcy zhromadnje z toho wuknu, nihtó so njewuzamknje.

PANTOMIMA ZAČUĆOW

Hra je začućowa warianta znateje pantomimy. Džěćo w srjedźišću ma nadawk, podate začuće pantomimisce předstajíc. Tamni smědža tute wuhódać. Při tym móža wobřećeć, na čim su začuće spóznali.

Rěč čěła a nonwerbalne pohiby so spóznaja, wokabular začuwanja so rozšěri.

PANTOMIMISKI HORCY STÓLC – ZMĚNA PERSPEKTIWY

Wosoba sedži na wosebitym “horcym stólcu” wosrjedź ruma. W tutym padže ma wuzwolenu rólu předstajíc, kotruž skupina wuhóda.

Pokazać ma so wěsta wosobina, połna wšelakorych začućow. Na přikład:

- **wusadny čłowjek**, kotryž ma strach, je wohańbjeny, so na so mjerza, kotremuž so styska
- **migrant**, kotryž je połny nadźije, so prócuje, je zadwělowany, rěč njerozumi, hidu nazhoni
- **džěćo**, kotrež je wučeknyło a płaka, wokoło błudži, njewěste je, so za swójbu žedži

Wšelakore začuća njesu za skupinu lochko wuslědźić.

Přidatnje smědža “horcemu stólcej” po předstajenju róle prašenja stajec.

Tute měli wotewrjene a čućiwe być.

Na tute wašnje so lěpje zrozumi, kak so druhej wosobje we wosebitych situacijach wjedže a čehodla so tak zadžerži.

Kónčejo doporučimy, zo so skupina z prašenjami rozestaji.:

- “Što sy z předstajenja wosoby nawuknył/a?”
- “Kak móžeš w přichodže pomhać?”
- “Kotru pomocnu reakciju sej w tutym wokomiku přeješ?”
- “Sy w přichodže ze słowami kedźbliwiša/i?”

Wobdžělnicy nawuknu zrozumjenje za žiwjenske wužadanja, poskićenje podpěry/pomocy a přikladny wobchad ze sobučłowjekami.

Změna perspektiwy, rozšěrjenje empatije a socialne zrozumjenje so wutwarja.

Skutownosć hudźby w zwisku ze začućemi

Hudźba nas stajnje přewodža. Wona zamóže začuće přeměnić, starosće přewinyć a nas mjez sobu zwjazać – samo bjez słowa.

Ćichi zynk na příklad změruje, přijomny hudźbny rytmus nas pozbudža a znata melodija wotkryje dopomnjenki.

Hudźba skutkuje kaž njewidžomna nitka, kotraž wutrobu, čěło a mysle mjez sobu zwjaza. Wona nas tróštjuje, wožiwja a nowe puće wotewrja.

Wuznam hudźby

- Změni naladu, dokelž zniža měrne zynki napjatosc a spěšne rytmy wožiwja čěło.
- Skrući sebjeskutownosć, wšako so přez příklesk, zwuk, instrumenty abo swójsku hudźbu něšto jónkrótne tworić hodži.
- Spěchuje zhromadnosć, přetož zhromadny spěw, hudženje abo rejka skupinu zwjazuje a skruća.
- Zwurazni začuća, dolelž skići wěsty rum za wjeselo, zrudobu abo zmužitosc tež bjeze słowow.
- Pozbudža předstawy, wšako nastorči fantaziju a pohnuwa k sobu činić.
- Zawjedže rituale, přetož so wospjetowace hudźbne signale strukturu, orientaciju a wěstotu zawěsćeja.

KUZŁO HUDŹBY

CHRISTINA WERNEROWA

THEATER
DŹIWADŁO

W małej wjesce bydli holca z mjenom Lina. Wona lubuje hudźbu bóle hač wšo druge. Hraje pišćatku – a to tak derje, zo samo ptački připostuchaja.

Jednoho dnja powěda holcy stary wjesnjan, zo knježi w lěsu spodźiwne mjelčenje.

„Ptački njespěwaja, wětřik nješumi. Samo rěčka žurli mjelčišo“, wón naliči a zmoršći čoto. „Něšto tam njetrjechi.“

“Čehodla je w bliskim, wulkim lěsu nadobo wšo hinak?” Lina je wćipna. „To chcu sama nazhonić“, rjeknje. Zmuži so a poda so z pišćatku do lěsa.

Holca běži chwilu po znatym lěsnym puću. “Je woprawdže njesměrnje ćicho”, sej praji. “Hm, to je spodźiwne! Žadyn ptači hłós, žane knyskotanje, ani so hibace štomy. Jenož ćišina. Swojorazne!”

Lina stupi na zdónk a strachoćiwje zawoła: “Halo!” Nichtó njewotmołwi.

Běži tuž hłubšo do lěsa a nastaja dale wuši. Jako bliži so mochowej swětlinje při pućiku, słyši tam ćiche płakanje. Sćěhuje zynkej a widži małe stworjenčko. Tute wupada kaž palčik a je kusk wjetše hač kóčka. Ma złotobłyščatej křidlešce a wuši stej kónčkojtej. Płaka tołste, zybolace so sylzy.

Lina hišće ženje tajke stworjenčko widžała njeje.

„Štó ty sy?“, praša so wona cunjo.

„Sym lěсны duch a rěkam Milo“, šepťa stworjenčko. „Sym zrudny, dokelž sym swoje hłosowanske widlički zhubił. Mój nadawk je mjenujcy lěsej zaklinčec dać. Za to wone widlički trjebam. Z nimi dam na přikład ptačkam melodisce zafifolić, rěcce rjenje zapluskotać a łopjenjam prawje zašumić. Bjez nich je lěs němý.“

Lina sydne so pódl Mila a wótře přemysluje: „Lěs wokomiknje žadyn hłós nima. To njeje derje. Milo wěš, hdže sy hłosowanske widlički zhubiť?” Milo pokaza swoje zaki a praji: “Hladaj, su prózdne. Mam widlički přeco w zaku. Njewěm pak, hdže sym je tónraz zhubiť.” Lina pokuknje na Mila. Potom hlada do lěsa a dopomni so na swoju pišćatku, kotruž ma sobu. Zruna so, wozmnje pišćatku a započnje hrać. Najprjedy cyle mjelčo, potom dale a wótřišo. Pomału wupjelnja swětlinu ćopła, jasna melodija.

Poněčim kukaja zwěrjata wćipne z kerkow. Kwětki so zrunaja. Druhdy so pohibuja, kaž bychu rejowali. Wětrik mile duje a započnje łahodnje z łopješkami hrajać.

Milej so sylza po mjezwoču roni. „Twoja melodija mi wutrobu woćopli. Hladaj, samo lěs zaso klinči. To je kaž dźiw!” Milo wobjima wšón zbóžny Linu.

Zhromadnje běžitej dale do lěsa. Zynki z pišćatki wokolinu wjac a wjac wožiwja.

Při starym, sukatym dubje wosrjedź lěsa popřejetej sej wotpočink. Wjesotej hladatej wokoło so. Příroda zda so jimaj bóle błyščata. W mochu wuhlada Milo naraz něšto zybolace a wótře zajuska.

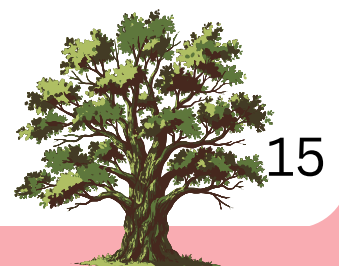
„Lina, tu leža moje hłosowanske widlički! Sym je namakať.”

Holca wćipna k njemu běži. Lěсны duch pokaza jej hordy swój wosebity pokład. Pomału počinaja so widlički kaž dejmant błyšćić. Milo zaklepnje wo bliski kamjeń a dźerži hłosowanske widlički do wyšin. Wysoki, cuni zwuk zaklinči. Rozpřestrěwa so počasu po cyłym lěsu. Je pytnýc, zo lěs wotuća. Ptački wjesele swój spěw spěwaja, rěčka zaso pluskota. Samo žaby wótře na kromje hata rjechtaja.

„Hladaj, nětk wěš, kak wažny sym za lěs a přírodu. Džakuju! Sy mi a wšemu lěsej pomhať”, doda Milo.

Lina wša zbóžna wokomik pozdžišo rjeknje: „Kóždy ma hudźbu we sebi. Dyrbiš jej jenož zaklinčeć dać.”

Impressum

Deutsch-Sorbisches Volkstheater Bautzen
Němsko-Serbske ludowe dźiwadło Budyšin
Seminarstraße 12, 02625 Bautzen
Tel.: 03591 / 584 163
E-Mail: kontakt@theater-bautzen.de
www.theater-bautzen.de

Ansprechpartnerin:
Christine Werner
sorbische Theaterpädagogin
Tel.: 03591 / 584 285
E-Mail: c.werner@theater-bautzen.de

Das Deutsch-Sorbische VolkstheaterBautzen ist ein kommunaler Eigenbetrieb des Landkreises Bautzen, der anteilig aus Mitteln der Stiftung für das sorbische Volk und des Kulturraumes Oberlausitz/Niederschlesien finanziert wird.

Intendant: Lutz Hillmann
Redaktion: Christine Werner
Mitarbeit: Petra-Maria Wenzel Bulang
Lektorat: John Petrick , Beate Nasticzky